

Avrupa Birliği Komisyonu tarafından hazırlanan 2011 Türkiye İlerleme Raporu, Eylül (2011)'de Avrupa Parlamentosuna ve AB Konseyine sunuldu. AP ve AB Konseyi, bu Rapora bakarak Türkiye'nin AB üyelik sürecinin neresinde olduğuna karar verecek.

Rapor, 1998 yılından beri her yıl (eylülünden eylüle) düzenli olarak yayımlanıyor. Amaç, AB'nin 1997 Lüksemburg Zirvesinde genişleme yönünde aldığı karar uyarınca, aday ülkelerin Birliğe uyumlu hale getirilmesi (hazırlanması) talimatnamesi niteliğindeki Katılım Oraklığı Belgesi'nin (Kopenhag Kriterleri) uygulanıp uygulanmadığının gözlemlenmesi. Bu bakımdan rapor, aday ülkelere AB tarafından verilen yılsonu karnesi **özelliğini taşıyor**.

Ben Avrupa Birliğini, kapitalizmin farkında olmadan(!) kominizim yoluna taş döşemesi olarak görenlerdenim. Fakat kapitalizm, kendisinin kullanacağı güzergaha **döşediği taşları yontarken bizim tarafta taşın yontulmamış hatta kaya halini kullanıyor. Öyle de olsa kayaların arasına küçük çakıl taşları atarak yürünebilecek bir güzergâh, Ortadoğu'nun çamurlu yollarında yürümekten iyidir.** Yani muhalifi değilim. Neyse, rapora dönelim ve Batı ölçütlerine göre Türkiye'nin eğitimi neredeymiş kısaca göz atalım.

Önce şunu belirtelim ki her yıl yayımlanan rapor, tüm diğer alanlarda olduğu gibi eğitimi de sayısal verilere dayanılarak irdeliyor. Aday ülkenin -Türk- resmi makamların hazırladığı istatistikleri güvenilir bulup bunlara bakılarak fikir oluşturulmaya çalışılsa da uygulamadan kaynaklanan kimi sorunlar, raporu hazırlayanların duyup görebileceği kadar kendini göstermişse o alanda sorun yokmuş gibi davranılmıyor ve öneri içeren ifadelerle sert bir şekilde eleştiriliyor. (Eğitim başlığı altında eleştiriyen en az maruz kalan alan mesleki eğitimde izlenen politikalar olmuş. AB standartlarına uyumlu politikalar izlenmesi takdir edilmiş. *“Türkiye, **eğitim, mesleki eğitim ve gençlik konularında AB müktesebatı ve standartları ile uyum sağlamaya devam etmiştir.**”*)

“Ancak, özellikle mevsimlik işçi ailelerinde ve Roman çocukların okulu bırakma oranı endişe kaynağı olmaya devam etmiştir. Okulu bırakma riski olan çocuklara yönelik erken uyarı sisteminin desteklenmesine ve tam olarak kullanılmasına ihtiyaç bulunmaktadır. İlköğretim ve ortaöğretime kayıt konusunda bölgesel farklılıklar devam etmektedir. Türkiye, özel eğitime muhtaç çocukların eğitimi hakkındaki mevzuatı kabul etmiştir; ancak, bu mevzuatın tam olarak uygulanması ve uygulamayı izleme sisteminin kurulması için gerekli kaynakların sağlanması gereği vardır.

Çocuklar arasındaki fakirlik oranı orantısız şekilde yüksektir. Altı yaşın altında olanlar için, tüm yoksulluk vakalarında bu oran %24 civarında iken, kırsal kesimdeki tüm yoksulluk vakalarında ise %49 civarındadır.

Çocuklara yönelik aile içi şiddetle mücadele edecek etkili bir mekanizma mevcut değildir.

Çocuklara yönelik şiddetle mücadele dâhil olmak üzere çocuk hakları konusunda daha fazla bilinçlendirmeye gereksinim vardır. Çocuk yuvalarına yerleştirilen çocukları, toplum temelli bir yaklaşım ile yuvalardan çıkararak topluma kazandırmayı destekleyen girişimler mevcuttur. Bununla birlikte, toplum temelli bakım hizmetleri hala sınırlı olup, bu hizmetlerin içerik ve kapsam yönünden geliştirilmesi gerekmektedir. Tam zamanlı çocuk yuvalarındaki şartların iyileşmesi, bu kurumlardaki personelin eğitilmesi ve alternatif bakım modellerinin geliştirilmesi gereklidir.

Çocuk işçiliği ile mücadele hususunda henüz ölçülebilir bir gelişme kaydedilmemiştir. Mevsimlik tarım ve göçmen çocuk işçiliği ile ilgili saha çalışması devam etmektedir. Bu alanda idari kapasite yetersiz kalmıştır ve ulusal düzeyde izleme ve teftiş sistemi bulunmamaktadır. Çalışan çocukların sayısı ve durumu ile ilgili güncel veri eksikliği vardır. Çocuk işçiliğini ortadan kaldıracak entegre bir sistem mevcut değildir.

Çocuk adalet ile ilgili olarak, Haziran 2010'da Terörle Mücadele Kanunu, Ceza Muhakemesi Kanunu ve diğer yasal düzenlemelerde yapılan değişikliklerden bu yana, çocukların, kolluk kuvvetlerine mukavemet veya terör örgütlerini destekleyen gösterilerde propaganda suçu nedeniyle terör suçu işlemek veya terör örgütü üyesi olmak suçuyla cezalandırılmayacağı öngörülmektedir. Söz konusu kanun aynı zamanda, Terörle Mücadele Kanunu'nda yer alan ağırlaştırıcı koşulların' çocuklara uygulanamayacağını ve çocukların sadece çocuk mahkemelerinde veya çocuk ağır ceza mahkemelerinde yargılanacağını öngörmektedir. Kanun henüz tam olarak uygulamaya geçirilmemiştir.

Mayıs 2011'e kadar, sadece 11 tanesi faaliyet gösteren toplam 20 adet Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi kanun ile kurulmuştur. Kanunla kurulan toplam çocuk mahkemesi sayısı 75'dir; bunlardan 60 tanesi faaliyet göstermiştir. Çocuk Koruma Kanunu 81 ilde çocuk mahkemelerinin kurulmasını gerektirmektedir. Bu mahkemelerin olmadığı illerde çocuklar, yetişkin mahkemelerinde yargılanmaktadır.

Birçok ilde, çocukların yargılama öncesi tutukluluk hallerinde kullanılabilecek veya çocukların yetişkinlerden ayrı bir yerde tutulmalarını ve gerekli psikolojik desteğe ulaşmalarını sağlayacak uygun tesisler bulunmamaktadır.

Çocuk mahkemelerinde davalar genel olarak uzun sürmektedir. Bazı durumlarda, çocuk mahkemeleri, hapis cezasının alternatif müeyyidelere çevrilebilmesi veya terör cezalarının askıya alınabilmesi için hükmün açıklanmasını ertelemeye karar vermiştir. Uygulamada, eğer bir çocuk tekrar tutuklanmışsa bu seçenekler dikkate alınmamıştır.

Yaşları 12 ile 18 arasında değişen toplam 2500 çocuk hapisanede bulunmaktadır. Ancak, hapis cezası en son başvuru ceza yöntemi olmalıdır ve mümkün olan en kısa süreyi kapsamalıdır. Tutuklu veya hükümlü olarak alıkonulan çocukların sayısının azaltılması için çabaya gerek vardır. Ülkenin hiçbir bölgesinde kapalı ıslahevi bulunmamaktadır.

Sonuç olarak, eğitim, çocuk işçiliği ile mücadele, sağlık, idari kapasite ve koordinasyon dâhil, bütün alanlarda çabaların artırılması gerekmektedir. Genel olarak, çocuklar için daha fazla önleyici ve rehabilitasyon amaçlı tedbirler alınması gerekmektedir. Bunun yanında, yürürlükteki mevzuat ile uyumlu şekilde daha fazla çocuk mahkemesi kurulması ve çocukların tutukluluk hallerinin asgari düzeye indirilmesi, tutukluluk hali mutlaka gerekliyse bunun uygun koşullar altında gerçekleşmesi sağlanmalıdır."

Buna karşın Batılı bilim kurullarının yoğun tepkisini çeken Hükümetin TÜBA operasyonuna Rapor'da yer verilmemiş olması dikkatten kaçmıyor. Oysa 2005 Mayıs'ında TÜBİTAK yasasında yapılan bir değişiklikle, 14 üyenin (7'si doğrudan, YÖK ve TOBB tarafından önerilen diğer 7'sinin onay makamı olarak dolaylı) tümünün başbakan tarafından atanması, bilimsel araştırmalarda şeffaflığı zedeleyen bir durum olarak değerlendirilmişti. 651 Sayılı KHK ile TÜBA yasasında değişiklik yapıldı: Kurulun asil (150) ve yedek üye sayısı 150) 300'e çıkarıldı. Başbakanlığa bağlı iken bakanlığa (Bilim

ve Teknoloji) bağlandı. Dahası yeni yasaya göre TÜBA üyelerinin üçte biri Bakanlar Kurulu, üçte biri YÖK ve diğer üçte birini de YÖK'le Bakanlar Kurulunun seçtiği üyelerden oluşacak! Yani dolaylı olarak üyelerin tümü Bakanlar Kurulu ile YÖK tarafından seçilmiş olacak. AB ilerleme raporunun, bir bilim kurulunun idari makamlar (tartışmasız, YÖK idari bir kuruldur) tarafından oluşturulmasına tepki vermesi gerekirken “Türkiye'nin bilim ve araştırma alanındaki hazırlıkları iyi durumdadır” diyerek izlenen politikaları olumlama, bu alanın yeterince izlenmediğini göstermektedir.

AB İlerleme Raporu'nun tepki vermediği diğer bir konu da İnsanlık Anıtı'nın Başbakanın “ucube” diyerek yıktırması olayı; bu konuda Rapora giren tek ifade bir ajansın haber notunun ötesine geçmiyor. “Nisan 2011'de Mehmet Aksoy'un Kars'taki tamamlanmamış insanlık heykeli yıkılmıştır. Heykelin yıkımı Temmuz ayında tamamlanmıştır.” E, sonra ne olmuş demek lazım.

Zorunlu din eğitimi rapordaki yerini koruyor

2010 Raporu'nda İnsan Hakları ve Azınlıkların Korunması başlığında ele alınan zorunlu din eğitimi konusu, bu kez *Düşünce, Vicdan ve Din Özgürlüğü* başlığı altında daha çok gayrimüslimlerin dini ihtiyaçları bağlamında değerlendirilmeye tabi tutulmuş.

Rapor'da “*Milli Eğitim Bakanlığı Alevilikle ilgili bilgileri de içeren yeni bir din eğitimi kitabı yayınlamıştır. Bu kitaplar, 2011-2012 öğrenim yılından itibaren kullanılmaya başlanacaktır.*” gibi yorumlanmamış bir bilgiyle, bu alanda bir iyileşme olduğu izlenimi de yaratılmaya çalışılmış. “*Bununla birlikte, Anayasa'nın 24. maddesi ve Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 12. Maddesi uyarınca, din kültürü ve ahlak bilgisi dersleri ilk ve ortaöğretimde zorunlu olmaya devam etmektedir. Zorunlu din eğitimi hakkında 2007 tarihli AİHM kararı halen uygulanmamıştır.*” İfadelerini artık eleştiri olarak

görmüyoruz: Bu, 2009-2010 raporlarından zorunlu olarak kopyalanarak alınmış gizlenemeyecek bir gerçeği ifade ediyor.

Fakat önceki raporların aksine devamına şöyle bir ek yapılmış: “*Din derslerinden muafiyet sağlanması nadir bir şekilde uygulanmaktadır ve özellikle başvuru sahibinin nüfus cüzdanındaki din hanesinde İslam dışında başka bir din yazmıyorsa veya bu hane boş bırakılmışsa din derslerinden muafiyet elde edilmesi güçtür. Din derslerinden muaf tutulan öğrencilere başka herhangi bir alternatif ders sunulmamaktadır. Din derslerine katılmayan öğrencilere düşük not verildiğine dair raporlar bulunmaktadır.*” Buradaki “*Din derslerinden muaf tutulan öğrencilere başka herhangi bir alternatif ders sunulmamaktadır.*” ifadesi, Rapora yeni girmiş ve oldukça sorunlu bir bakış açısını yansıtıyor. Bu ifade, her öğrencinin ailesinin dini inancına uygun bir eğitim almasını gizlice onaylamaktadır. Sanırım Raporu hazırlayanlar, dini eğitimin her türüne karşı çıkanların (örneğin ateistlerin, deistlerin) istemlerini özgürlükler açısından sorun olarak görmüyorlar. 2009 Avrupa Parlamentosu seçimlerinde muhafazakarların artan ağırlığı Rapora yansımış gibi gözüküyor.

Düşünce, Vicdan ve Din Özgürlüğü başlığı altında ele alınan konuların ağırlıklı olarak azınlık inançların ele alınması Türkiye'de egemen dinin baskı aracı olarak devam ettiğinin de bir göstergesi sayılabilir.